До членовете на научното жури
по процедура за придобиване на
образователна и научна степен „Доктор“ по
научната специалност „Финанси, парично
обръщение, кредит и застраховка“

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „Доктор" по научна специалност „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка"

Изготвил рецензията: доц. д-р Жельо Вътев Вътев, катедра „Финанси и кредит" на Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов, научна специалност „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка”

Автор на дисертационния труд: Надя Валериева Ненкова, редовен докторант в докторска програма „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“, Нов български университет

Звено, където докторантката е зачислена: Департамент „Икономика“, Нов български университет

Тема на дисертационния труд: „Изследване на конкурентоспособността на търговските банки в България”

Научен ръководител на докторантката: Доц. д-р Ренета Димитрова, Ръководител на департамент „Икономика“, Нов български университет

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научно жури, утвърдено със заповед № З-РК-353 от 06.07.2015 г. на Ректора на Нов български университет

Настоящата рецензия е изготвена съобразно изискванията на съществуващия Закон за развитие на академичния състав, Правилника за неговото приложение и Наредбата за развитие на академичния състав в НБУ.

1. Общо представяне на дисертационния труд

Дисертационният труд на докторант Надя Валериева Ненкова е една сериозна теоретико-приложна разработка с общ обем от 190 страници. Тя се състои от въведение, три глави, заключение, списък с използваните и цитираните литературни източници и приложения. Трите глави са добре балансирани и се намират в логическа обвързаност помежду си. Въвеждащата и заключителната част са представени съобразно общоприетите изисквания. В основния текст са включени 39 таблици и 35 фигури, а в приложенията – 17 таблици.

Дисертацията има ясно дефинирани обект, предмет, цели и задачи на научното изследване, като и формулирана дисертационна теза. Обект на разработката са търговските банки в България. Предметът на изследването се фокусира върху конкурентоспособността, като една от главните характеристики и особености на съвременната банка. Разработката има точно формулирани цел и задачи. Основната цел на дисертацията е да се разкрият възможностите за дистанционно (външно) оценяване на конкурентоспособността на банките на базата на официална публична информация. Избраната методология на изследването съответства на поставените цел и задачи. Застъпената дисертационна теза е, че предложеният авторов модел, включващ система от критерии и показатели, почиващи на базата на публично достъпна информация и съобразени със специфичните характеристики на българската банкова практика, е целесъобразен и подходящ за оценка на степента на конкурентоспособност на банките в България. Доказва се, че дистанционното оценяване на конкурентоспособността въз основа на публична информация изисква изграждането и приложението на адекватен инструментариум, съдържащ система от подходящо подбрани параметри и индикатори, съобразени с особеностите на банковата практика у нас. Изводите са направени по примера на три водещи банки – Уникредит Булбанк АД, Банка ДСК ЕАД и Обединена българска банка АД.

Разработката е издържана в структурно отношение. Тя притежава необходимата логическа последователност при разглеждането на съответните въпроси: В началото се представят теоретичните основи на банковата конкуренция и конкурентоспособността на банките (глава първа). На тази основа се очертават спецификата на конкурентната среда и възможностите за оценяване на конкурентоспособността (глава втора). Изследването завършва с представяне и обосноваване на собствен авторов модел за дистанционен анализ на конкурентоспособността на банките. Прави се емпирично

тестване на модела, което позволява да се конкретизират съответните обобщения и изводи (глава трета). Следователно структурата на дисертацията е изградена в следната последователност: теоретически основи на проблема → инструментариум за анализ на проблема → емпирично изследване на проблема. Става ясно, че в структурно отношение прозира умело съчетаване на теоретическите и практико-приложните аспекти на разглежданата проблематика.

Докторантката е добре запозната със състоянието и степента на разработеност на проблема в специализираната икономическа литература, както и на практическите достижения в изследваната от нея област. Тя стъпва на богат и разнообразен набор от литературни източници. Към дисертационния труд е приложена библиография, включваща 116 заглавия, от които 33 на български език, 49 на руски език, 22 на английски език и 12 интернет-източника. Следва да се отбележи, че литературните източници са ползвани добросъвестно и коректно са цитирани.

Авторката демонстрира възможности да систематизира и критично да осмисля съществуващите научни тези или практически проблеми и на тази основа аргументирано да защитава своя позиция. Това ми дава основание да смятам, че тя притежава необходимите качества успешно да провежда самостоятелно научно изследване.

2. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд

Разработката е посветена на реално съществуващ, значим и актуален икономически проблем. Той предполага научно изследване както от теоретическа, така и от практическа гледна точка. Разглежданата тема има много аспекти. Тя изисква поставянето на широк спектър от въпроси, отнасящи се до разнородни страни на банковата дейност. Следва да се отбележи, че за разлика от нефинансовите предприятия, където проблемите за конкуренцията и конкурентоспособността от дълго време са обект на обсъждане, въпросът за конкурентоспособността на кредитните институции, особено на микро-равнище (на ниво конкретни банки), е недостатъчно разработен в специализираната литература у нас. Това обуславя актуалността и значимостта на темата.

Приятно впечатление прави стремежът на докторантката, там където е възможно или необходимо, да засили дискусионния характер на разработката. По определени

въпроси тя представя различни становища и гледни точки на отделни автори, чрез което предава по-силно изразен изследователски характер на своята работа.

Дисертацията е добре оформена в стилово отношение. Текстът на изложението е ясен, а стилът – стегнат, прецизен и граматически издържан. Така резултатите от изследването се представят логично и разбираемо.

Изготвеният автореферат е в обем от 38 страници. Той отразява в синтезиран вид съдържанието и основните резултати, постигнати в процеса на изследването. В него се съдържат всички необходими елементи за съставяне на автореферат към дисертационен труд, в т.ч. обосноваване актуалността на темата, степента на нейната разработеност, очертаване на обекта, предмета, целта, задачите, изследователската теза и методологията на изследването, представяне на структура и съдържание на труда, както и справка за приносите и списък на публикациите по темата.

Всички публикации, отразени в автореферата (общо 4 на брой), са по темата на дисертацията. Докторантката има публикувани две статии и два научни доклада, изнесени на различни международни конференции. Тези публикации представляват части от дисертационния труд и отразяват някои от положителните моменти с характер на приноси. Така той става известен на интересуващите се от съответната проблематика представители на финансовата теория и практика.

3. Научни и научно-приложни приноси

Представената дисертационна разработка е самостоятелно, значимо и завършено научно изследване по една определено актуална тема. Авторката по безспорен и категоричен начин демонстрира своята способност да проучва, да систематизира, да надгражда, да формулира проблеми и да търси насоки за тяхното решаване.

В изследването се открояват редица положителни моменти с характер на научни и научно-приложни приноси:

1. Положително може да се оцени извършеното систематизиране и обобщаване на възгледите на авторите, работещи по проблемите на банковата конкурентоспособност, относно преимуществата, недостатъците и възможностите за приложение на различни подходи и модели за нейното оценяване. На базата на направения сравнителен анализ се очертават специфичните черти и характерните особености на конкурентоспособността на търговските банки. На основата на изследването и

систематизирането на теоретичните постановки за конкурентоспособността в дисертацията се извежда определение за банковата конкурентоспособност и се представя йерархичната структура на конкурентоспособността на банковата сфера.

2. Много добра оценка заслужава оригиналният подход при обосноваването на критериите за оценяване на банковата конкурентоспособност. Аргументира се идеята, че при анализа на конкурентоспособността трудно може да се използва някакъв обобщаващ (интегрален) критерий за нейното оценяване. Затова изследването на конкурентната позиция на банката би следвало да се извършва от различни гледни точки. Доказва се, че за нуждите на дистанционния анализ от особена значимост са няколко критерия. Обосновават се четири количествени критерия (пазарно присъствие, финансова устойчивост, ефективност и растеж на банката) и един качествен критерий (адаптивност към променящите се условия на икономическата среда).

3. Докторантката представя свой собствен модел за дистанционно оценяване на банковата конкурентоспособност чрез използването на официална публична информация. Неговото изграждане се осъществява чрез прилагане на зависимостта „анализ–синтез". Моделът се основава на система от подходящо подбрани показатели, притежаващи необходимата информационна значимост. Първоначално чрез тези индикатори се извършва количествен анализ на всеки отделен критерий за оценяване на конкурентоспособността. След това по пътя на синтеза се дава обобщаваща оценка за нейното равнище по съответните критерии посредством въвеждането на специфични измерители, наречени от авторката статичен индекс на конкурентоспособността и динамичен индекс на конкурентоспособността на банката. Така чрез използването на подходяща оценъчна система се създава възможност за получаването на интегрална оценка за равнището на конкурентоспособност на конкретни кредитни институции.

4. Не може да не се отчете стремежът на докторантката да конструира своята разработка върху изследването на широка база реални данни. За тази цел се извършва тестване на представения модел за дистанционен анализ на банковата конкурентоспособност, с което се доказва неговата практическа приложимост. Проучването се осъществява чрез обработването на богат емпиричен материал от дейността на три водещи търговски банки в България (Уникредит Булбанк АД, Банка ДСК ЕАД и Обединена българска банка АД) за период от шест последователни години (2008-2013 г.). Така на дисертацията се придава силна практическа насоченост. Във връзка с това следва да се изтъкне собственият принос на авторката при събирането и анализирането на тази значителна база от емпиричните данни.

Смятам, че последните два от посочените приноси са от особена значимост, тъй като предложеният и тестван модел за дистанционно оценяване на банковата конкурентоспособност е уникален за българската банкова практика.

4. Въпроси и препоръки по дисертационния труд

По отношение на дисертационната разработка нямам съществени критични бележки. Моят въпрос към докторантката е дали е възможно да се гарантира достоверност на получените резултати и направените изводи от разработения модел за дистанционно оценяване на конкурентоспособността само на основата на публична информация, предвид възникналия проблем в банковата система на България след юни 2014 г. (след случая с Корпоративна търговска банка)?

Имайки предвид широкия обхват и значимостта на разглежданата проблематика, като препоръка мога да предложа на докторантката да продължи проучванията си по проблемите на банковата конкурентоспособност и да разшири своите изследвания в тази област. Това може да се осъществи както по отношение на актуализирането на постоянно изменящите се данни, така и чрез включване в анализа на повече банки.

5. Обобщена оценка на дисертационния труд и заключение

Дисертационният труд има характер на завършено научно съчинение и може да се оцени като успешен и полезен както за теорията, така и за практиката. Той отговаря на изискванията за присъждане на образователната и научна степен „Доктор" съгласно Закона за развитие на академичния състав и Правилника за неговото приложение. Считам, че докторантката притежава необходимите качества за получаването на тази образователна и научна степен.

На тази основа давам своята **положителна оценка** на дисертационния труд на тема „Изследване на конкурентоспособността на търговските банки в България" и **предлагам на почитаемите членове на Научното жури да присъдят образователната и научна степен „Доктор" на докторант Надя Валериева Ненкова по научна специалност „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка"**.

29.09.2015 г.

Рецензент:.....

(доц. д-р Желю Вътев)